

Chợ Cầu năm có một phiên

PHẠM THUẬN THÀNH

Quê tôi có mấy chợ lớn là chợ Dầu, chợ Hồ, chợ Chằm và chợ Giai. Cách xếp lịch ngày chợ thật khéo, đảm bảo cho các bà hay chợ có thể đi suốt tháng luôn. Chợ Hồ họp vào các ngày 1 - 3 - 6 - 8. Chợ Dầu và chợ Giai họp vào các ngày 2 - 5 - 7 - 10. Chợ Chằm họp vào các ngày 4 - 9 - 14 - 18 - 24 - 28. Bốn chợ ở vào bốn góc hình vuông. Rất tiện cho các bà gồng gánh tới chợ với cự li không quá xa, chỉ dăm ba cây số thôi. Có lẽ vì thế mà không thấy mở thêm chợ mới ở các khu trung tâm: huyện lỵ Gia Bình từng đóng ở Khám, phủ lỵ Thuận Thành từng đóng ở Phù, trong đó Khám được coi là điểm giữa hình vuông của bốn cái chợ cổ kia.

Đây là chợ lớn, chợ to quy tụ người mua người bán cả vùng. Trong bốn chợ ấy thì chợ Dầu có lịch sử lâu đời nhất, gắn liền với lịch sử thành Luy Lâu và chùa Dầu, cách nay tới hai nghìn năm.

Làng tôi nằm vào khoảng

giữa ba chợ: chợ Chằm, chợ Hồ và chợ Giai. Làng có năm thôn nổi tiếng khoa bảng với hai trạng nguyên, bốn tiến sĩ và nhiều cử nhân, tú tài. Cũng có chợ Ngo mang tên làng nhưng là chợ xếp, họp vào các ngày 3 - 9. Riêng phiên ngày 9 đổi sang ngày 8 vì ngày 9 chợ Chằm đổi ngày, không họp vào ngày 8. Nguồn cơn đổi ngày họp chợ ra sao chả ai giải thích được, cứ quen lệ nó thế. Thành thử người làng cũng lắm khi bẽ cái nhảm chuẩn bị hàng họ đi chợ.

Nhưng làng tôi còn có một cái chợ độc đáo, mỗi năm chỉ họp có một phiên duy nhất và độc nhất vào ngày mùng Năm tết, đó là chợ Cầu Đường, mà dân làng quen gọi tắt là chợ Cầu. Cũng là chợ xếp thôi vậy mà đến phiên người bán người mua đều nhớ. Không phải mua bán cầu may mà là để tưởng nhớ Đại thắng mùa xuân Ki Dậu của người anh hùng áo vải Quang Trung.

Theo người già kể lại, thời Lê mạt làng tôi có một vị

Góc chợ quê

hương công nổi danh văn hay chữ tốt, cùng với cụ Hai Hàm ở kinh thành Thăng Long họp thành câu “Văn như Hai Hàm, Cống Bó”. Khi quân Tây Sơn ra Bắc, cụ Cống Bó được cử làm tham quân cho cánh quân đánh vu hồi quân Thanh ở vùng Nam Đống. Ngày mùng Năm tết Ki Dậu cánh quân Tây Sơn trên đường chặn đánh địch rút chạy hành quân đến làng Ngo. Bảy giờ dân làng vừa hóa vàng vào ngày hôm trước, mùng Bốn tết. Nhà nào

cũng chỉ còn vài cái bánh chung. Vài nhà khá giả thì còn thịt đông, thịt áp chảo nhưng không nhiều. Tham quân Cống Bó gặp các cụ hương lão và chức dịch trong làng bàn cách giúp quân nghĩa ăn Tết muộn. Mọi người thống nhất hô hào nhân dân mang toàn bộ các thức thực phẩm sẵn có trong nhà trong vườn ra tập trung tại Cầu của thôn Đường, nơi đóng hành dinh của cánh quân. Cầu là nơi thờ cúng thổ

Nhà có gà mang gà. Nhà có lợn mang lợn. Nhà có rau cần mang rau cần. Nhà còn nuôi cá lâu năm thì vớt cá mang ra. Cầu Đường chả mấy chốc đã thành cái chợ toàn thực phẩm tươi sống đầu năm mới. Dân làng lại xúm vào làm cỗ khao quân. Bữa cỗ cần làm nhanh chóng vì lệnh truy kích địch vẫn đang rất khẩn trương. Tóc chiến tóc thẳng là lối đánh sở trường, là chìa khóa chiến thắng của nghĩa quân Tây Sơn.

Ngay sau bữa cỗ mừng

năm mới, quân tướng lại sắp hàng lên đường truy kích địch hướng biên ải Chi Lăng. Tham quân Cống Bó thay mặt các tướng sĩ cảm ơn dân làng và kêu gọi mọi người hãy giữ lấy kỉ niệm bữa cỗ khao quân đầu năm mới này thành phong tục đẹp lâu dài cho con cháu. Dân làng đều rung rung nước mắt chúc quân tướng lên đường quét sạch quân thù ra khỏi bờ cõi.

Từ đó, mồng Năm tết trở thành phiên chợ bán thực phẩm tươi sống sau Tết của người làng Ngo. Ngày này nhà nào cũng làm cỗ mới mời khách đến chung vui để cùng nhớ lại kỉ niệm làm cỗ khao quân năm ấy. Và phiên chợ Cầu Đường đã đi vào lời ăn tiếng nói của dân làng, mỗi khi nói hẹn phiên chợ Cầu thì mọi người đều hiểu là lời hẹn một năm sau mới gặp lại. Thời đổi mới hiện nay, phiên chợ Cầu đã đổi mới hơn, hàng hóa phong phú hơn, ngoài bán thực phẩm tươi sống chợ còn là nơi du xuân đầu năm của nhân dân trong vùng và là nơi con trẻ tiêu những đồng tiền mừng tuổi nhận được mấy ngày Tết. Niềm vui đầy ắp trong tiếng cười thơ trẻ. Năm mới càng tươi mới hơn, trẻ trung hơn trong phiên chợ Cầu ■

P.T.T